

PROJEKTIKOIRATOIMINTA OSANA RIISTANHOI- TAJAN KOULUTUSTA

Maria Kumpuvaara

Toni Kumpuvaara

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Huhtikuu 2012
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Kumpuvaara Maria; Kumpuvaara Toni; Projektikoiratoiminta osana riistanhoitajan opiskelua

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 36 sivua + 16 liitesivua
Huhtikuu 2012

Metsästyskoirien käyttö on olennainen osa toimivaa riistanhoitoa. Ongelmana on kuitenkin osaamisen puute koiran kouluttamisessa. Tähän ongelmaan lähdimme etsimään ratkaisua kehittämishankkeessamme.

Päädyimme tutkimaan projektikoiratoiminnan mahdollisuuksia osana opetus-suunnitelmaan kuuluvaa metsästyskoiran kouluttamista Keski-Pohjanmaan maaseutuopistossa. Projektikoiratoimintaa on Suomessa menestyksekkäästi toteutettu jo useassa oppilaitoksessa. Riista-alan koulutuksessa toimintaa ei ole kuitenkaan kokeiltu. Halusimme laajentaa maamme projektikoiratoimintaa koskemaan myös metsästyskoiria.

Suunnitelmamme mukaan mahdollisimman monelle tulevaisuuden riista-alan oppilaalle luovutetaan oma projektikoira. Oppilaitos hankkii ennalta suunniteltujen rotujen yksilöitä maineikkailta kasvattajilta. Oppilaat yhdessä ohjaavien opettajien kanssa opettavat koiralle hyvien tapojen mukaista arkikäyttäytymistä, peruskouluttavat koiran ja tutustuttavat koirayksilön rodunomaiseen käyttötarkoitukseen.

Pohdimme työssämme myös projektikoiratoiminnasta aiheutuvia kuluja ja toisaalta siitä mahdollisesti saatavia tuottoja. Pyrimme löytämään ne keskeisimmät seikat, mitä opetamme ja miksi opetamme. Erilaisten tasontarkastusten kautta projektikoirat ohjaajineen pääsevät näyttämään taitonsa ja osaamisensa näyttötilaisuuksissa ja metsästyskokeissa. Ohjeistetut näyttöjen vastaanottajat yhdessä ohjaavien opettajien kanssa arvioivat koirakon tason tarkasti määriteltyissä näyttökoetilanteissa.

Tavoitteenamme on, että projektin päätyttyä ominaisuuksiltaan riittävät koirat palaavat omistajilleen ja jatkavat uraansa metsästäjän parhaimpina työkavereina. Omistajat ovat luonnollisesti tyytyväisiä toimivista, valmiiksi koulutetuista koiristaan. Alussa mainitsemamme ongelma taitamattomasta koiran koulutuksesta väistyy, kun oppilaat pääsevät keskittymään koirankoulutukseen ja opettelemaan kouluttamista käytännössä lyhyen teoriaopetuksen sijaan. Nämä menestyvät koiranohjaajat ovat merkittävin mainos tällä alalla.

Asiasanat: projekti, projektitoiminta, projektikoira, metsästyskoira, koirankoulutus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	PROJEKTI TYÖVÄLINEENÄ	6
	2.1 Miksi projekti?	6
	2.2 Projektin tarpeellisuuden ja tavoitteiden visiointi	8
3	PROJEKTIKOIRATOIMINNAN TAUSTAT	10
	3.1 Projektikoiratoiminta maamme oppilaitoksissa.....	10
	3.2 Projektikoirat Kannuksessa ja Kajaanissa.....	11
	3.3 Projektin tausta ja tarpeet	12
	3.4 Projektin kohderyhmät ja hyödynsaajat.....	13
	3.5 Projektin seurannan mittarit	13
4	PERHON PROJEKTIKOIRATOIMINTA KÄYNTIIN	15
	4.1 Käytettävät koirarodut	15
	4.2 Koirien hankkiminen oppilaitokselle	16
	4.3 Koiran kohtalo projektin päättyessä	17
	4.4 Koirien pito oppilaitoksessa.....	18
5	PROJEKTIKOIRATOIMINNAN KULUT JA TUOTOT	19
	5.1 Kulut.....	19
	5.2 Tuotot.....	20
6	PROJEKTIKOIRAN PERUSKOULUTUS	22
	6.1 Peruskäyttäytyminen.....	22
	6.2 Liikkuminen	22
	6.3 Ajoneuvokäyttäytyminen	23
	6.4 "Toimistokäyttäytyminen"	23
7	TOTTELEVAISUUS.....	24
	7.1 Luoksetulo.....	24
	7.2 Seuraaminen.....	24
	7.3 Maahanmeno	25
8	JÄLJESTÄMINEN.....	26
9	KÄYTÄNNÖN OPETUSTYÖ	27
	9.1 Opetustaidon osatekijät koiranohjaajien kouluttamisessa	28
	9.2 Oppimiskäsitykset.....	29
	9.3 Käytettävät opetusmenetelmät	30
	9.4 Opintojakson suunnittelu	31
10	METSÄSTYSKOIRAKOKEET JA NÄYTTELYT	34
11	NÄYTTÖKOKEEN JÄRJESTÄMINEN.....	35
12	LOPUKSI.....	36
	LÄHDELUETTELO.....	37
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Hankeemme aihe on metsästyskoiran kouluttamisen opettaminen projektikoira-toiminnan avulla. Hankkeen suunnittelu lähti liikkeelle koulutuksellisista puutteista, jotka toinen hankkeen tekijöistä, riistapuolella opettajana toimiva Toni Kumpuvaara on havainnut työssään Keskipohjanmaan maaseutuopistolla Perhossa. Opistossa toimiva riista-alan koulutus kouluttaa ammattiriistanhoitajia ja metsästysoppaita. Metsästyskoiran koulutus on yksi tärkeimmistä taidoista kyseisissä ammateissa. Alkuperäiseen opintosuunnitelmaan kuuluva kahden opintoviikon kurssikokonaisuus on riittämätön tuottamaan tarvittavan taitotason metsästyskoiran koulutuksessa. Perusideana hankkeessamme onkin oppimistulosten parantaminen Perhossa projektikoira-toiminnan avulla.

Koulutuksen ja opetuksen kehittäminen uusien ideoiden ja apuvälineiden avulla on aina ajankohtaista. Oppilaspaikat pyritään saamaan täyteen ja oppilaat valmistumaan mahdollisimman osaavina ja ammattitaitoisina työelämän haasteita silmällä pitäen. Myös hankkeen toista tekijää, palveluskoira-toiminnassa aktiivisesti toimivaa Maria Kumpuvaaraa, kiinnostaa projektikoira-toiminnan mahdollisuudet. Uskomme, että hankkeesta on apua, paitsi oppilaitoksen oppilaille ja opettajille, myös alan työnantajille, sekä alan aktiiviharrastajille.

Luvuissa 2 ja 3 käsittelemme projektia työvälineenä. Pohdimme projektitoiminnan hyötyjä ja hankaluuksia yleisesti ja meidän projektimme kannalta. Taus-taselvitysten avulla rakennamme kuvaa projektikoira-toiminnasta nimenomaan metsästyskoiria ja niiden koulutusta silmällä pitäen.

Luvussa neljä siirrymme suunnittelusta lähemmäs käytännön toimintaa. Esittelemme projektikoira-toimintaa sekä opetuksellisesta että taloudellisesta näkökulmasta. Tutustumme projektikoira-toiminnan arkeen käymällä läpi koirien peruskoulutukseen kuuluvia osa-alueita arkitottelevaisuudesta käytännön metsästyksen. Käsittelemme myös näyttökokeiden järjestämistä ja arviointia koskevia ajatuksia ja ohjeistuksia. Työmme toimii myös toimintaohjeena oppilaitoksemme henkilökunnalle, oppilaille ja näyttöjen vastaanottajille.

Kirjallista lähdeaineistoa projekteista ja projektitoiminnasta löytyi kiitettävästi. Projektikoiratoiminnasta saimme tietoa haastattelemalla Kannuksen ja Kainuun ammattiopiston opettajia. Pohdittavaa ja ideoita hankkeeseemme saimme myös koira-alan asiantuntijoita haastattelemalla.

2 PROJEKTI TYÖVÄLINEENÄ

Projekti tarkoittaa johonkin määriteltyn tavoitteeseen pyrkivää, suunniteltua hanketta. Projektilla on aikataulu, määritellyt resurssit ja oma projektiorganisaatio. Projektin tulisi myös tuottaa hyötyä suunnitelmassa määritellylle taholle. Jokainen projekti on oma ainutkertainen systeeminsä, joka alkaa alusta ja päättyy johonkin, useimmiten etukäteen suunniteltuun tilanteeseen. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 2)

Hankkeemme täyttää selvästi projektin määritelmät. Ensimmäinen osa projektiamme on suunnitella ja määritellä tavoitteet koiraprojektille. Tarkoituksenamme on tämän kirjallisen työn avulla esitellä oppilaitokselle koiraprojektin mahdollisuuksia ja luoda toiminnalle edellytykset.

Myös itse koiratoiminta oppilaitoksessa tulee olemaan projektiluontoista. Oppilaat saavat projektikoiran, jonka kanssa he toimivat ennalta määritellyn ajan ja pyrkivät etukäteen suunniteltuihin tavoitteisiin.

Projektiorganisaatioon kuuluu Tonin lisäksi hänen kollegansa Teemu Keränen. Myös muita oppilaitoksen opettajia ja henkilökuntaa aiotaan pyytää projektin edetessä mukaan organisaatioon, samoin metsästys- ja kennelalan osaajia. .

2.1 Miksi projekti?

Työympäristömme ja koko yhteiskuntamme on nykyisellään täynnä projekteja. Ovathan ne aikamme yleinen ja tavoiteltukin tapa kohdata erilaiset tehtävät ja tavoitteet. Projektien tarkoituksena on jäsentää arkeamme ja kirkastaa tavoitteitamme. Ilman projekteja työelämämme jäisi usein varsin hahmottomaksi, kiireiden täyttämäksi rutiinien sekamelskaksi. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 1)

Yrity maailmassa kilpailu ja asiakkaat tuovat senkaltaisia haasteita työyhteisöön, että niiden pohjalta toiminnalle on välttämätöntä määritellä selkeät yhtei-

set tavoitteet ja toimia niiden hyväksi. Muutoin yrityksen tarina päättyy. (Rissanen, T. 2002, 14)

Koulua harvemmin ajatellaan yrityksenä. Kuitenkin ammatillinen koulutus kuuluu mielestämme sijoittaa nimenomaan yritysmaailman piiriin. Oppilaitoksen talouden kunnossapitäminen edellyttää oppilaita – meidän asiakkaitamme. Myös tulosvastuullisuudesta on ryhdytty puhumaan yhä useammissa opettajainkokouksissa. On keskusteltu muutoksesta, jonka mukaan oppilaitokselle ei enää maksettaisi jokaisesta oppilaasta, vaan jokaisesta valmistuneesta. Oppilaitoksen talouden ja linjan menestymisen takia on koko ajan kehitettävä keinoja pitää vanhat ja saada uusia oppilaita. Tärkeää on myös kehittää opetusta niin, että oppilaat valmistuvat ja ovat valmistuessaan mahdollisimman ammattitaitoisia alansa osaajia.

Projektikoiratoiminnassa jokainen koira on oma projektinsa. Tämän takia koiria nimitetäänkin projektikoiriksi. Projektikoiran toiminta meidän projektissamme alkaa sen saapuessa oppilaitokselle. Projekti päättyy näyttökokeeseen, jonka jälkeen koira jatkaa oppilaitokselta uuteen paikkaan.

Projektin muoto ja toimintatapa mahdollistavat voimavarojen keskittämisen tavoitteen hyväksi. Projektimuotoinen toimintatapa mahdollistaa hankkeen kulunkaiken seurannan taloudesta sisältöihin saakka. Toisaalta projekti saattaa kangistaa toiminnan tehtyyn, kenties jo vanhentuneeseen suunnitelmaan ja vähentää työyhteisön muutosherkkyyttä. Projektia voidaan pitää toimintaa ohjaavana putkena. Toisaalta projekti voi jopa hidastaa kehitystä, sillä siihen voidaan vedota vastustettaessa ehkä hyvinkin välttämättömiä muutoksia. Näin käytettynä projektista voi tulla työyhteisön suojakilpi muutosta vastaan. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 1)

Yhteiskunta edellyttää toimijoiltaan joustavuutta, nopeutta, tehokkuutta, organisaation mataluutta ja yhteistoimintakykyä mm. verkottumisen kautta. Projekti sopii tähän ympäristöön toimintatapana mainiosti tehokkuutensa ja määräaikaisuutensa vuoksi. Projektin tarkoituksena on muuttaa nykytilanne paremmaksi ja panna alulle kehitys. Hyvin toteutetun yhteistoiminnan ja tiimityömuotojen kautta löytyy mittavia uusia voimavaroja. Projekti työmuotona mahdollistaa erilaisten

voimavarojen kokoamisen ja hyödyntämisen kulloisenkin tavoitteen hyväksi. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 1 - 2)

Toni on esitellyt projektikoiratoimintaa Perhon yksikön johdolle ja muulle henkilökunnalle useasti vuoden 2011 aikana. Projektikoiratoiminta on otettu erittäin myönteisenä ideana vastaan pitkälti juuri projektinomaisuuden takia. Ihmisten on helpompaa innostua uusista asioista, kun keskustellaan projekteista eli hankkeista, joilla on alku ja loppu. Myös talouspuolen mielipiteet ovat positiivisemmat, kun ei olla muuttamassa ”kaikkea heti nyt ja lopullisesti”, vaan ideoidaan pilottihanketta, jonka kustannukset eivät ole valtavia, eikä toisaalta projektin mahdollinen epäonnistuminen saa aikaan valtavia menetyksiä.

2.2 Projektin tarpeellisuuden ja tavoitteiden visiointi

Hyvä visio on samalla kertaa realistinen ja kuitenkin rohkeasti tavoitteellinen. Projekti on silta nykyisyyden ja tulevaisuuden tavoitetilan välillä. Hyvä visio kuvaa tuon kehityspolun nykyisyydestä haluttuun tavoitteeseen. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 2)

Visionamme tätä työtä tehdessämme on metsästyskoiran kouluttamisen opettaminen projektikoiratoiminnan avulla. Liian suppeaksi havaittu teoriaopetukseen halutaan liittää käytännön opiskelua. Projektin tavoitteena ovat paremmat tulokset eli toimivammat koirat ohjaajineen.

Projektin visiointivaiheessa hahmotetaan projektin johto, osallistujat ja koko organisaation rakenne. Tavoiteltavat avaintulokset pohditaan, samoin projektille lisäarvoa tuovat tekijät, kuten asiantuntijuus ja verkostot. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 2 - 3)

Projektikoiratoiminnan suunnitteluun osallistuu meidän lisäksemme Perhon yksikön toinen riistalinjan opettaja Teemu Keränen. Projektin käynnistyessä organisaatioon voidaan tietysti katsoa kuuluviksi myös projektikoirien ohjaajat, sekä mukaan pyydetty metsästys- ja kennelalan ammattilaiset. Hankkeen tekemiseen resurssit löytyvät tekijöiden omasta ammattitaidosta. Tekijöiden yhteinen

koulutus ja kokemus koira-alalta on vähintäänkin huomattava. Laaja tausta ja menestyminen tottelevaisuus-, palveluskoira- ja metsästyskokeissa ovat osoitus vahvasta ammattitaidosta.

Visioinnin aikana mietitään, kuinka tärkeät sidosryhmät, avainresurssit ja avainhenkilöt sitoutetaan projektiin, millä ja mistä hankittavilla panoksilla projekti toimii ja mitä uhkia projektilla on. Hankkeen aikataulun päävaiheet kirjataan ylös. Tässä vaiheessa huomioidaan myös, mitä vaikutuksiltaan kielteisiä asioita projekti kenties aiheuttaa? (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 2 - 3)

Suunnittelutyön pohjaksi visiointivaiheeseen liittyviä asioita on hyödyllisintä työstää pienessä työryhmässä, jossa on mukana tärkeimpien sidosryhmien henkilöt. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 2 - 3)

Laajempaa näkemystä ja kokemusta saadaksemme olemme keskustelleet hankkeestamme useiden alan ammattilaisten kanssa. Kasvattajilla, tuomareilla, eri lajien harrastajilla ja kilpailijoilla, eläinlääkäreillä ja käytännön metsästäjillä on ollut paljon annettavaa visiointivaiheessa. Myös oppilaiden näkemykset ja ajatukset projektikoiratoiminnasta on huomioitu.

3 PROJEKTIKOIRATOIMINNAN TAUSTAT

Projektin esitöihin voidaan visioinnin lisäksi laskea kuuluvan taustaselvitysten tekeminen. Taustaselvitysten avulla kootaan visiointiin liittyvää tai sitä täydentävää perustietoa projektin oletettavasta vaikutuspiiristä. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 3)

Onnistunut taustaselvitys paikallistaa projektin muihin toimijoihin tai projekteihin nähden, lisää avainhenkilöiden tietoa projektialueelta, motivoi avaintoimijoita projektiin sekä tiedottaa ja samalla motivoi sidosryhmiä mukaan projektiin. Taustaselvitykset voivat toimia myös osana projektin tiedottamista. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 3 - 4)

Taustaselvitystiedoilla valmistellaan ja edesautetaan hyvän ja toimivan projektisuunnitelman laatimista ja tavoitteiden määrittelyä oikeiksi, aidoiksi ja realistisiksi (Rissanen, T. 2002, 40).

Taustaselvityksen työsuunnitelman runkoa rakennettaessa ensimmäiseksi selvitetään asiakkaan tai projektin edunsaajan tila ja tarpeet. Tämän jälkeen tutustutaan aikaisempiin vastaaviin projekteihin ja perehdytään kilpailijoiden projekteihin. Mahdolliset aineelliset ja henkiset voimavarat kartoitetaan. Henkilöiden ammatillinen osaaminen, yhteistoimintakyky, työkuultuuri sekä luotettavuus ja turvallisuudesta selvitetään. Projektin käyttöön haetaan sopivat tietotekniikkaratkaisut ja tietoa projektin alueelta haetaan kirjallisuudesta ja internetistä. (Rissanen, T. 2002, 41 - 42)

3.1 Projektikoiratoiminta maamme oppilaitoksissa

Projektikoiratoimintaa käytetään koulutuksen apuna jo useissa oppilaitoksissa. Näissä toiminta on kuitenkin viranomaispainotteista. Koiria koulutetaan poliisia, tullia, rajavartiolaitosta ja puolustusvoimia varten. Uusimpana projektikoiratoiminnan tavoitteena ovat avustajakoirat. Metsästyskoirien koulutukseen mikään oppilaitos ei ole aiemmin painottunut.

3.2 Projektikoirat Kannuksessa ja Kajaanissa

Hanketta koostaessamme pyysimme apua projektiimme kahdelta projektikoira-toiminnan pioneerilta. Haastattelimme lehtori Piritta Pärssistä Keskipohjanmaan maaseutuopiston Kannuksen yksiköstä sekä projektikoiravastaava Teija Viljanmaata Kainuun ammattiopistosta. Tarkoituksemme oli selvittää käytännön kokemuksia projektikoiratoiminnasta ko. oppilaitoksissa. Molemmilla oppilaitoksilla on useiden vuosien kokemus projektikoirista.

Pyrimme muotoilemaan kysymykset niin, että niistä on mahdollisimman paljon hyötyä meille (LIITE 1). Halusimme selvittää millä kriteereillä projektikoiria oppilaille jaetaan, mitä oppilaat projektikoirasta hyötyvät, mistä koirat on hankittu ja mikä on niiden tulevaisuus.

Molemmissa oppilaitoksissa koirien omistajatahona ovat poliisi, tulli, rajavartiolaitos, opaskoirakoulu tai puolustusvoimat. Omistajataho paitsi omistaa koiran, myös maksaa sen ruokinta- ja eläinlääkintäkulut.

Projektikoirien saajat valitaan molemmissa oppilaitoksissa kennellinjan opettajien yhteistyöllä. Ryhmästä noin puolet saa koiran. Koiran saamisen kriteereinä ovat opiskelumenestys, aktiivisuus opinnoissa, opiskelumotivaatio, kennelvuorossa toimiminen, koirankoulutushistoria ja menestys sekä halu ottaa projektikoira.

Projektikoiran avulla oppilas saa Kannuksessa suoritettua vapaasti valittavat kurssit 10 opintoviikkoa. Kajaanissa aikuislinjan opiskelijoille projektikoirasta kertyy hyväksiluettuja opintoja yleensä kuuden opintoviikon verran.

Ohjattua koulutusta koiranohjaajina toimiville opiskelijoille pyritään järjestämään molemmissa oppilaitoksissa vähintään kerran viikossa. Osaamisensa koiranohjaajat ja koirat eli koirakot näyttävät eri vaiheissa opintoja pidettävien tasontarkastusten avulla, kilpailutoiminnassa mukana olemalla sekä harjoituspäiväkirjan avulla.

Koiran tulevaisuus on luonnollisesti omistajan käsissä. Tavoitteena on, että koira siirtyy peruskoulutuksen saatuaan ja projektin päätyttyä työtehtäviin. Mikäli koira ei sovellu työhönsä, omistaja yleensä tarjoaa sitä jollekin paremmin sopivalle virka- tai hyötykoirataholle. Jos koira ei sovi työkäyttöön, mutta saattaisi harrastuskoirana toimia, tarjoaa omistajataho sitä usein kasvattajalle tai koiraa ohjanneelle opiskelijalle. Mikäli koira on sairas, tai ei sovellu edes harrastuskoiraksi, se lopetetaan.

Haastattelujen avulla saimme paljon lisätietoja maamme projektikoiratoiminnasta. Vastausten lisäksi eteemme tuli kuitenkin yhä enemmän myös kysymyksiä ja pohdittavia asioita. Kuten jo aiemmin tuli ilmi, metsästyskoiria ei nykyisessä projektikoiratoiminnassa tunneta. Keskeisiä eroja olemassa olevan ja kehittelemämme projektikoiratoiminnan välillä ovat koiran omistajuus ja tätä silmällä pitäen talous, projektikoiratoiminnan laajuus sekä koiran tulevaisuus.

3.3 Projektin tausta ja tarpeet

Projektisuunnitelmaan kuuluu lähtökohtatilanteen, taustan ja ongelmien kuvaus. Esille tuodaan niiden kehitysilmiöiden kuvaus, joilla ongelmista päästäisiin eroon. Myös hankkeen liittyminen hyödyllisenä osana laajempiin ohjelmiin selvitetään. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 6 - 7)

Metsästyskoiran koulutus ja sen osaaminen on olennainen, usein jopa tärkein osa ammatissa toimivien riistanhoitajien ja muiden alan ammattilaisten toimintaa. Jo vuosien ajan Perhon maatalousoppilaitoksen riista-alan opettajat ovat pohtineet keinoa nostaa opetuksen tasoa nimenomaan koirankoulutuksessa. Pelkkä teoriaopetus on katsottu riittämättömäksi vastaamaan alan koviin vaatimuksiin.

Projektikoiratoiminnan tavoitteena on käytännön opiskelun avulla kehittää tulevista alan ammattilaisista yhä taitavampia koiranohjaajia. Osaavat koiranohjaajat saavat aikaan osaavia koiria.

3.4 Projektin kohderyhmät ja hyödynsaajat

Jo heti projektin suunnitteluvaiheessa on tärkeää selvittää projektin varsinaiset kohderyhmät. Kohderyhmät harvoin ovat kuitenkaan ne ainoat hyödynsaajat. Toimiva projekti on usein hyödyksi yllättävän monille tahoille. (Projekti – sen suunnittelu ja toteutus, 6 - 7).

Projektikoirahankkeestamme on hyötyä koko oppilaitokselle, laaja-alaisesti ajateltuna koko riista-alan ammattialalle. Onnistuessaan projektikoiratoiminta vaikuttaa oppilaitoksen imagoon, opettajien opetuksen laatuun ja mielekkyyteen sekä oppilaiden oppimiseen ja kehittymiseen koiranhoidon ja – koulutuksen eri osa-alueilla. Laadukas koulutus tuo aina myös laadukkaita oppilaitokseen.

Unohtaa ei sovi myöskään itse päähenkilöitä, koiria. Koirien hyvinvointi ja toimiminen työkäytössä paranee ammattimaisen koiranhoidon ja koulutuksen myötä. Toimiva koira on myös taloudellinen hyöty ohjaajalleen. Lisäksi ajan myötä koulutus kehittää ja edesauttaa maamme metsästyskoirakulttuurin muuttumista parempaan suuntaan. Metsästyskoirakulttuurimme on jäänyt polkemaan paikoilleen ja on tällä hetkellä pahasti muuta Eurooppaa jäljessä.

Keski-Euroopassa useasti vierailleen ja metsästäneenä Toni on huomannut, että Eurooppalaisessa metsästyskoirakulttuurissa arvostetaan korkeasti tottelevaisuuskoulutettuja koiria huomattavasti enemmän kuin Suomessa. Keski-Eurooppalaiselle metsästäjälle huonosti koulutettu koira on häpeä, jota ei kehdata julkisesti edes esittää.

3.5 Projektin seurannan mittarit

Projektin onnistumisen kannalta on olennaista seurata projektin kulkua ja tavoitteisiin pääsemistä. Oppilaitosmaailmassa osaamista mitataan ja arvioidaan monin eri keinoin. Pitkän tähtäimen tavoitteena oppilaiden ajatuksissa siintää opiskelun eli projektin lopussa suoritettavat oppilaitoksen järjestämät näyttökokeet.

Ennen viimeisiä näyttökoetilanteita edessä on kuitenkin useita välitavoitteita. Koirakoiden on suoritettava rodunomaisia kokeita hyväksytysti ja käytännön metsästystyön on onnistuttava. Koiran kokonaisvaltaista hoitoa ja huoltoa, kuten koulutustakin arvioidaan oppilaitoksen toimesta koko projektin ajan säännöllisesti. Poikkeustapauksissa osaaminen voidaan tunnustaa myös aikaisemmilla tuloksilla ja kokemuksella. Arviointi ja sen perusteet esitellään liitteessä 5, osaamisen tunnustaminen liitteessä 6.

4 PERHON PROJEKTIKOIRATOIMINTA KÄYNTIIN

Perhon maaseutuopiston projektikoiratoiminta starttaa näillä näkymin syksyllä 2013. Tällöin opintonsa aloittava vuosikurssi saa laatimamme projektisuunnitelman mukaisesti koirat käyttöönsä tammikuussa 2014. Syyslukukausi antaa mahdollisuuden arvioida oppilaita ja todentaa heidän kelpoisuutensa koiran saamiseen. Optimitilanteessa jokaiselle oppilaalle luovutetaan oma projektikoirra. Oppilaitoksen tehtävänä on kuitenkin luonnollisesti huolehtia eläinten hyvinvoinnista ja hyvästä hoidosta. Näihin syihin vedoten oppilaitoksella ei ole velvollisuutta kaikille oppilaille koiraa tarjota, mikäli se katsoo oppilaan olevan kykenemätön huolehtimaan koirasta.

Ideana ja ajatuksena projektikoiratoiminnasta on keskusteltu oppilaitoksessa jo useiden vuosien ajan. Tämä työstämämme hanke on kuitenkin edesauttanut projektitoiminnan siirtämistä ideoinnista käytäntöön.

Ennen projektikoiran luovuttamista oppilaitos ja opiskelija allekirjoittavat laatimamme projektikoirasopimuksen, josta ilmenee koiran omistajan ja koiranohjaajan vastuut ja velvoitteet (LIITE 2).

4.1 Käytettävät koirarodut

Projektikoiraksi voidaan hyväksyä mikä tahansa metsästyskoirarotu. Sekarotuisia koiria ei hyväksytä, koska niitä ei voida käyttää käyttökokeissa, eikä rodunomaisissa metsästyskoirakokeissa.

Suosittelavaa on valita joku Suomessa yleisesti käytössä oleva rotu (LIITE 3). Yleisten ja suosittujen rotujen etuna on laaja pohja koiran hankintaa varten, sekä suuresta pentutarjonnasta johtuva edullinen hankintahinta. Lisäksi yleisistä roduista oleva laaja tietopohja takaa sen, että arviointi on oikeudenmukaista, koska rotutyypilliset ominaisuudet ovat tiedossa.

Pääpaino rodun valinnassa on seisovissa kanakoirissa ja noutajissa. Tämä siksi, että kyseisten rotujen käyttöön kuuluu yleisesti ammattitaitoinen tottelevai-

suuskoulutus. Tämä ei kuitenkaan sulje mahdollisuutta käyttää muun muassa ajavia koiria tai pysäyttäviä suurriistakoiria.

Opiskelija esittää toivomuksensa hankittavan koiran rodusta ja sukupuolesta, mutta lopullisen päätöksen tekee oppilaitos. Valinnassa otetaan huomioon ohjaavan opettajan arvio opiskelijan valmiuksista ja näkemys opiskelijalle parhaiten sopivasta rodusta.

4.2 Koirien hankkiminen oppilaitokselle

Projektikoirat hankitaan tunnetuilta ja luotettavilta kasvattajilta. Koira on oppilaitokselle saapuessaan vähintään kahdeksan viikon ja enintään kolmenkymmenen viikon ikäinen. Oppilaitos ostaa koiran. Tällöin oppilaitoksella on täysi omistajan oikeus ja myös vastuu koirasta.

Opiskelija voi tapauskohtaisesti ostaa koiran myös itse. Näin menetellessä kulut koiran pidosta sekä vastuu koiran toiminnasta kuuluvat kokonaisuudessaan omistajalle.

Kolmas vaihtoehto on ottaa koira sijoitukseen kasvattajalta tai muulta koiran hankkineelta henkilöltä, joka haluaa koiralleen koulutuksen. Sijoitetun koiran hoitokulut kuuluvat omistajalle. Vastineeksi omistaja saa projektin päättyessä valmiiksi koulutetun ja metsästyskäytössä testatun koiran.

Keskustelimme kahden menestyksekkään kasvattajan kanssa halukkuudesta osallistua projektikoiratoimintaan. Keskustelun tulokset olivat lupaavia. Onkin oletettavaa, että sijoituskoiria saataisiin jokaiseen vuosikurssiin useita. Tällöin luonnollisesti oppilaitoksen kulut pienenevät huomattavasti.

Suomen sileäkarvaiset noutajat kerhon puheenjohtaja Raija Gärdingin mukaan kasvattajat olisivat jopa innokkaampia sijoittamaan, kuin myymään koiria. Gärding piti koiraprojektia hyvänä ajatuksena ja uskoi kasvattajien suhtautuvan asiaan pääsääntöisesti myönteisesti.

Toisaalta Gärding uskoi joukossa olevan myös kasvattajia, jotka eivät koiraan tähän tarkoitukseen suostu myymään. Gärdingin mielestä kasvattajat, joiden on vaikea esineellistää koiraan, kuuluvat tähän joukkoon. Tällaisilla kasvattajilla on kasvatteihinsa vahva tunneside, ja he haluavat tietää tarkasti, millaiseen kotiin ja käyttöön pentu menee. Ongelmallisimpana projektissa Gärding näkee juuri oppilaitoksen omistamien koirien jatko-kohtalon projektin jälkeen. Samaa mieltä oli myös lyhytkarvaisia saksanseisojia ja karkeakarvaisia mäyräkoiria kasvattava Kari Kotila Kylänpuolen kennelistä. Kotilan mielestä koira, jota opiskelija itse ei halua, ei halua kukaan muukaan. Kotilan mielestä lahjakkaiden koirien kohdalla ongelmaa ei ole, koska lahjakkaille aina löytyy hyvä metsästävä koti.

Tulevaisuudessa on mahdollista miettiä myös oppilaitoksen oman kasvatustoiminnan aloittamista projektia tukemaan. Kasvatustoiminta menestyessään toisi oppilaitokselle erinomaista markkina-arvoa. Kasvatustoiminta myös alentaa koiran hankintakustannuksia merkittävästi.

Kasvatustoiminta toimisi myös opetuksellisesti tärkeänä elementtinä opiskelijan kehityksessä. Oppilaitoksen omien kasvattien avulla opiskelijoille olisi helppoa konkretisoida kasvatuksen merkitystä niin onnistumisineen kuin epäonnistumisineenkin. Kasvatustoiminnan aloittaminen on kuitenkin oma erillinen projektinsa, joten se jätetään tässä vaiheessa kulurakenteen ulkopuolelle.

4.3 Koiran kohtalo projektin päättyessä

Projektin päättyessä opiskelijalla on mahdollisuus lunastaa oppilaitoksen omistama koira itselleen. Oppilaitoksella on kuitenkin koiran myymisen suhteen täysi omistajan oikeus. Oppilaitoksen katsoessa opiskelijan sopimattomaksi koiran omistamiseen, ei koiraan hänelle myydä.

Koiran hinta on 1500 € + hankintahinta. Oppilaitos voi kuitenkin myydä koiran suuremman tarjouksen esittäjälle. Tarjouksen on kuitenkin tällöin oltava vähintään 2000 € + hankintahinta. Opiskelijan ollessa haluton koiran lunastukseen,

se voidaan myydä halvemmalla hinnalla. Sijoitettujen koirien kohtalosta projektin jälkeen päättää aina sijoittaja eli omistaja.

4.4 Koirien pito oppilaitoksessa

Projektikoirien on tarkoitus asua pääsääntöisesti ulkotarhoissa. Oppilaitoksella on olemassa valmiit koiratarhat koppeineen. Tarhoja on tällä hetkellä kahdeksalle kymmenelle koiralle.

Erityisyydestä osa koirista saa luvan majoittua myös oppilasasuntolassa. Näitä syitä ovat mm. erilaiset sairaustapaukset, rotupiirteet (mm. säänkestävyys) sekä opetukseen kuuluva koirien totuttaminen ja opettaminen erilaisiin ympäristöihin. Nämä erityisjärjestelyt päätetään aina tapauskohtaisesti.

Opiskelija huolehtii koiran perustarpeista eli ruokinnasta, liikunnasta ja terveydenhuollosta työviikoilla maanantaiaamusta torstai-iltapäivään. Viikonloppuisin koiria huoltaa kaksi viikonloppupäivystäjää, yksi kultakin vuosikurssilta.

Opiskelijalla on oikeus viedä projektikoiransa viikonloppuisin myös kotiinsa. Tällöin opiskelija on kuitenkin itse vastuussa koiran aiheuttamista vahingoista, mikäli ne aiheutuvat opintosuunnitelmaan kuulumattomassa harjoittelussa.

Oppilaitoksen omistamien koirien ylläpidon kustannuksista huolehtii oppilaitos. Näihin kustannuksiin kuuluvat asumiskustannukset, muona ja mahdolliset eläinlääkärikulut. Jos koira tarvitsee eläinlääkärin perushoidon laiminlyönnin seurauksesta, maksaa kulut laiminlyönyt opiskelija itse.

Oppilaitos kustantaa opintosuunnitelmaan kuuluvat koe- ja näyttelykäynnit myös opiskelijoiden omistamille ja sijoitetuille koirille. Sijoitettujen koirien asumiskustannuksista ei veloiteta sijoittajalta kuluja. Sijoittaja maksaa koiran muonituksen ja tarpeelliset eläinlääkärikulut. Muista koulutukseen tarvittavista kuluista neuvotellaan tapauskohtaisesti.

5 PROJEKTIKOIRATOIMINNAN KULUT JA TUOTOT

Projektikoiratoiminnan kulurakenne on viitteellinen. Suunnitelmamme mukainen metsästyskoiiriin ja niiden koulutukseen perustuva projektikoiratoiminta on pilot-tihanke. Vastaavaa toimintaa ei Suomesta löydy, joten aiemman kokemuksen hyväksikäyttö tässä tapauksessa on mahdotonta. Ohessa käyttämämme summat on keskimääräisiä lukuja tämänhetkisen tiedon valossa. Kuluissa on ajateltu koiria olevan 10 kappaletta yhdellä vuosikurssilla.

Projektin kuluja selvittäessämme keskitymme yhden koiran keskimääräisiin kuluihin tai tuottoihin projektin aikana.

5.1 Kulut

Metsästyskoiran pennun (8 vk) keskimääräinen hinta on 800 euroa. Koiran ylläpitoon kuuluu kuukaudessa keskimäärin 60 euroa. Ylläpitokuluihin lasketaan koiran ravinto, vakuutukset ja eläinlääkärikulut. Koiria ollessa viisi tai enemmän kulut tasoittuvat tuohon mainittuun kuuteenkymmeneen euroon koiraa kohden. Arvio perustuu omaan kokemukseemme metsästyskoirista viidentoista vuoden ajalta.

Hankinnan ja ylläpidon lisäksi on huomioitava kokeiden ja näyttelyiden osallistumismaksut sekä tarhojen ja mahdollisten harjoitusalueiden kunnossapito. Opetus itsessään kuuluu normaaliin opetussuunnitelman alaiseen opetukseen, eikä siitä näin ollen koidu ylimääräisiä henkilöstökuluja.

Karkeasti hahmoteltuna 20 kuukautta kestävä projektin aikana jokaisen projektikoiran kulut:

Koiran hankinta noin	800 €
Koiran ylläpito n. 60 € x 20 kk	1200 €
Näyttely- ja koemaksut noin	100 €
Kunnossapito (tarhat ym.) noin	160 €
<hr/>	
Yhteensä noin	2260 €

Lisäksi budjettia kootessa on huomioitava koiranhoitoon ja koulutukseen liittyvä tarpeellinen välineistö. Koiranhoitotarvikkeisiin (mm. ruoka- ja juomakupit, hoitotarvikkeet, koulutustarvikkeet) arvioidaan kuluvan noin 2000 € kertahankintana. Kaluston lisätarve arvioidaan vuosittain.

Edellisten arvioiden valossa on mahdollista hahmotella myös kokonaisen vuosikurssin kulut. Kun kymmenen hengen ryhmällä on maksimissaan kymmenen koiraa, muodostuu kokonaishinnaksi vuosikurssia kohden 22 600 euroa + projektia varten tarvittava kaluston lisätarve.

5.2 Tuotot

Ainut puhtaasti rahallinen tuotto saadaan koirien myynnistä. Optimitalanteessa jokaisesta koirasta saadaan täysi hinta eli 2300 euroa. Todellisuudessa tällaiset optimitalanteet ovat erittäin harvinaisia. Tuottojen arvioinnissa haluammekin kuvitella lähempänä totuutta olevan tilanteen, jossa osa koirista on kelpaamattomia myyntiin.

Toisaalta osa koirista on mahdollista myydä huomattavasti suuremmalla summalla. Esimerkiksi voittajaluokassa kilpailevan 2-vuotiaan saksanseisojan hinta on tänä päivänä noin 4000 €.

Arvion kymmenen koiran myyntihinnasta voisi tehdä seuraavalla tavalla:

Arvottomat 2 kpl	0 €
Hankintahinnalla myytävät 2 kpl yht.	1600 €
Sovitulla luovutushinnalla myytävät 4 kpl yht.	9200 €
<u>Huippulahjakkaat 2 kpl yht.</u>	<u>8000 €</u>
Yhteensä 10 koira	18800 €

Kuten aiemmin jo ilmeni, edellä mainittu summa on suuntaa antava. Lopullinen summa voi olla helposti niin pienempi kuin suurempikin. Huippulahjakkaat koirat saattavat puuttua ryhmästä tai niitä saattaa olla useampikin. Ryhmässä tulee luultavasti olemaan myös sijoituskoiria, jolloin kuluja ei kerry, mutta rahallisia tuottojakaan ei tule. Toisaalta oppilaalle muodostuu kahden vuoden aikana vahva tunneside koiraan, jolloin hän on helposti innokas ostamaan koiransa sovittuun hintaan koiran lahjakkuudesta tai sen puutteesta huolimatta.

Asiaa ei kuitenkaan tule tarkastella vain taloudelliselta pohjalta, koska opetussellinen hyöty on huomattavasti rahallista arvoa suurempi.

6 PROJEKTIKOIRAN PERUSKOULUTUS

Jokaisen oppilaan eli koiranohjaajan on osoitettava osaamisensa koiransa kanssa projektin aikana. Osaaminen todennetaan näyttökokeissa, jotka oppilaitos järjestää. Tasontarkastuksia järjestetään säännöllisesti koko projektin ajan. Pääosin näyttökokeet sijoittuvat opiskelun loppuun. Seuraavassa on otteita projektikoiratoiminnan tavoitteista koskien koiran koulutusta ja ohjaamista.

6.1 Peruskäyttäytyminen

Ohjaajan koirineen eli koirakon tulee suoriutua helposti normaaleista päivärutiineista. Näihin kuuluu toiminta ihmisten kanssa ilman, että koira aiheuttaa toiminnoissa ongelmia tai vaatii käyttäytymisellään ylimääräisiä toimenpiteitä. Ohjaajan tulee suoriutua koiran normaalihuollosta, kuten ruokinnasta, kynsien ja turkin hoidosta sekä yleisestä perusterveydenhuollosta.

Koira ei saa missään tilanteessa osoittaa aggressiivisuutta ihmistä kohtaan. Aggressiivinen suhtautuminen toisiin koiriin on pääsääntöisesti kiellettyä, pois lukien laji- tai sukupuolityypillinen käyttäytyminen (mm. nartun oman koskemattomuutensa puolustaminen urosta kohtaan).

6.2 Liikkuminen

Koiran tulee kulkea taluttimessa rauhallisesti ohjaajan liikkeitä mukaillen. Talutin tulee olla pääsääntöisesti löysällä, eikä koira saa riuhtoa taluttimessa. Koirakon kohdatessa vastaan tulevan ihmisen, tai toisen koirakon, ei koira saa kiinnittää ylimääräistä huomiota vastaan tulijoihin. Koiran on pysyttävä rauhallisena ja käskynalaisena koko kohtaamisen ajan.

Koirakon pysähtyessä koiran tulee seisoa (Istuminen ei ole suositeltavaa, koska metsästystilanteessa voidaan kahlata vedessä, jolloin istuminen on mahdotonta) paikoillaan ilman eri käskyä ja lähteä liikkeelle taas ohjaajan liikkeessa.

6.3 Ajoneuvokäyttäytyminen

Koiran tulee mennä ajoneuvoon ja poistua siitä omin voimin käskettäessä, mikäli se on koirarodun fyysiset ominaisuudet huomioiden mahdollista. Koiran tulee käyttäytyä ajoneuvossa rauhallisesti ajon aikana. Koiran on pysyttävä rauhallisena myös yksin ajoneuvoon jätettäessä.

Koira ei saa poistua ajoneuvosta ilman ohjaajan komentoa ja koiran on odotettava käskyä ajoneuvon ovien ollessa auki ja ohjaajan ollessa vähintään kahdenkymmenen metrin päässä ajoneuvosta.

6.4 "Toimistokäyttäytyminen"

Koirakon on pystyttävä kulkemaan sisätiloissa ongelmitta. Koirakon ollessa sisätiloissa on koiran istuttava tai maattava paikallaan aina, kun ei siirrytä.

Ovista kuljettaessa koiran on istuttava oven edessä ja kuljettava ovesta vasta ohjaajan komennosta. Koiran tulee pysytellä sille määrätyllä paikalla, joko istuen tai maaten ohjaajan tai muiden koirakoiden liikkeessa samassa tilassa. Oman paikan saa jättää ainoastaan ohjaajan komennosta. Koiran tulee pysyä rauhallisena paikallaan myös ohjaajan ja muiden ihmisten poistuttua samasta tilasta.

7 TOTTELEVAISUUS

Tottelevaisuuteen kuuluu perusasioita palveluskoirien tottelevaisuuskokeista. Apuna on käytetty palveluskoirien käyttäytymiskokeen tottelevaisuusosion ohjeita ja arvostelua (LIITE 4). Tehtäviä on osin sovellettu metsästyskoiralle sopivammaksi. Tietyissä metsästyskoirakokeissa tulee koirakon pystyä vastaaviin asioihin ja menestystä tällaisissa kokeissa voidaan osin hyödyntää osaamisen tunnustamisessa. Seuraavassa otteita tottelevaisuusosiosta.

7.1 Luoksetulo

Koiran on tultava ohjaajan luokse kutsuttaessa. Kutsutapa on ohjaajan vapaasti valittavissa. Suullinen tai jollain merkinantovälineellä, kuten pillillä annettu kutsu ovat molemmat hyväksytyjä.

Koiran on kutsun kuultuaan välittömästi tultava ohjaajan luokse nopeinta mahdollista vauhtia ja reittiä. Koiran tullessa on sen seisottava ohjaajan eteen tai jommallekummalle sivulle ohjaajan asekädestä riippuen (oikeakätisillä koira on vasemmalla puolella.) Luoksetulon on tapahduttava virheettömästi kaikissa tilanteissa ja häiriötekijöistä riippumatta, myös kesken riistatyön.

7.2 Seuraaminen

Koiran on seurattava ohjaajaansa vapaana, ilman talutinta. Seuraaminen tapahtuu asekäden vastakkaisella puolella. Metsästyskoiran seuraaminen poikkeaa perinteisestä palveluskoiraseuraamisesta siten, että koiran toivotaan olevan irti ohjaajasta noin kädenmitan verran, eikä kontaktia ohjaajan kasvoihin tarvita. Koiran tulee tarkkailla ympäristöään ja olla toimintavalmiina seuratessa. Tämän vuoksi koiralta ei vaadita niin tarkkoja liikeratoja käännöksissä tai temponmuutoksissa, kuin palveluskoirakokeessa.

Koiran tulee kuitenkin myötäillä ohjaajan liikkeitä ja vauhdinmuutoksia.

Ohjaajan pysähtyessä koira seisoo paikallaan ja lähtee liikkeelle ilman eri komentoa ohjaajan lähtiessä liikkeelle. Seuraamisen on oltava virheetöntä häiriötekijöistä riippumatta. Koiran tulee keskittyä ympäristöönsä näköaistin turvin. Maan haistelu ja muu vastaava toiminta on kiellettyä.

7.3 Maahanmeno

Maahanmenolla tarkoitetaan koiran makuuasentoa suorassa linjassa eteenpäin. Koiran raajat ovat kehon alla, katse eteenpäin. Seisovilta ja noutavilta koirilta sekä spanieleilta vaaditaan lisäksi ns. täydellinen maahanmeno, jossa pää on painettu alas etujalkojen päälle.

Maahan menon on tapahduttava aina välittömästi ohjaajan komennosta tilanteesta ja häiriötekijöistä riippumatta. Maahan komennetun koiran on pysyttävä paikallaan asennossa ja saa poistua siitä vain ohjaajan komennosta.

8 JÄLJESTÄMINEN

Koiran tulee jäljestää osoitettua jälkeä viidensadan metrin matkan. Jälki voi olla ihmisen kävelyjälki, riistalla vedetty jälki tai luonnon eläimen jälki, jonka tarkka reitti voidaan varmasti todeta ihmisen toimesta. Koirakko jäljestää kytkettynä kymmenen metrin pituisella liinalla ja jäljestysvaljailla varustettuna. Koiran tulee seurata jälkeä rauhallisesti, mutta päättäväisesti ja innokkaasti.

Koira saa hukata jäljen hetkeksi, jos se itse löytää takaisin jäljelle. Jäljellä oikominen on myös sallittua, jos koira kykyjensä vuoksi nopeuttaa sillä jäljen päättämistä. Koira ei saa hukata jälkeä lopullisesti, eikä vaihtaa kesken työskentelyn toiselle jäljelle.

9 KÄYTÄNNÖN OPETUSTYÖ

Opettajina olemme havainneet, kuinka viime vuosien aikana on alettu painottaa oppimista ja oppijoiden työskentelyä opettamisen sijaan. Koulutuksen kulttuuri on selkeästi siirtymässä opetuksen kulttuurista oppimiskulttuuriin.

Myös suunnitellessamme projektikoiratoimintaan kuuluvia koirankoulutusta käsitteleviä kursseja ja oppitunteja, haluamme huomioida, että opetuksen painopiste ei ole enää tietojen ja taitojen yksisuuntaisessa jakamisessa osaavammalta vähemmän osaavalle. Tavoitteenamme on mahdollisimman tasa-arvoinen, oppimista tukeva ja ohjaava vuorovaikutussuhde. Opettamisen sijaan käytämme mielellämme käsitettä oppimisen ohjaaminen.

Oppimisen ohjaamisella emme missään nimessä tarkoita oppilaan jättämistä yksin. Tavoitteena on, paitsi antaa eväitä koirankoulutukseen, myös auttaa opiskelijoita kehittymään oppijoina ja parantaa heidän oppimisen taitojaan.

Opettajina projektikoiratoiminnassa toimivat pääosin riistalinjan vastaavat opettajat Toni Kumpuvaara ja Teemu Keränen. Molemmilla on vankka tausta metsästyskoirien koulutus- ja koetoiminnasta. Vierailevina luennoitsijoina ja myös käytännön harjoitusten pitäjinä toimivat menestyneet palvelus- ja virkakoirakouluttajat. Lisäksi koiran terveydenhuoltoa on lupautunut opettamaan pieneläinklinikan eläinlääkäri.

Yksi mielestämme tärkeä huomioitava seikka opetusta suunniteltaessa on myös opiskelijoiden ikärakenne. Projektikoiratoiminta kohdistuu aikuisopiskelijoihin. Vuosien kokemuksen mukaan aikuisoppijoiden erityispiirre on heidän erilaisuutensa. Mitä enemmän ikää ja elämäkokemusta karttuu, sitä erilaisempia persoonallisuuksia opettaja kohtaa. Oppijoiden henkilökohtaiset ohjaustarpeet on aina huomioitava ja tarjolla on oltava mahdollisuus tarkoituksenmukaiseen ohjaukseen.

Tuen ja ohjauksen tarve on yleensä suurin oppimisprosessin alkuvaiheessa. Tämän takia koemmekin tärkeänä, että projektikoiran saapuessa ohjaajalleen, yhteinen työskentely lähtee mahdollisimman positiivisesti käyntiin. Vaikka opiskelijat ovat jo ennen koirien saapumista käyneet teoriassa läpi koiranhoidon ja opetuksen perusteita, palaamme näihin samoihin tuttuihin asioihin ensimmäisillä yhteisillä käytännön koirankoulutustunneilla.

9.1 Opetustaidon osatekijät koiranohjaajien kouluttamisessa

Opettamisessa ja ohjaamisessa pyrimme heti aluksi tarjoamaan oppilaille tietoisuuden tavoitteesta. Kun kurssi aloitetaan käymällä läpi tavoitteet ja työkalut tavoitteiden saavuttamiseen, on oppilaiden helppoa lähteä suuntaamaan kohti tavoitteita. Kurssisuunnitelmaa ei pidetä piilossa piirongin laatikossa, vaan se käydään läpi yhteisesti ja yksityiskohtaisesti. Ja paitsi perustaitojen opettamista, haluamme tarjota oppilaille myös kannustusta ja tukea, sekä syyn päästä perille eli tavoitteeseen.

Onnistuakseen koirankoulutus vaatii oikean mielentilan sekä koiralta että ohjaajalta. Ohjaavan opettajan ensimmäinen tehtävä onkin hallita opetustilanne. On pyrittävä luomaan hyvä oppimisilmapiiri ja tunnettava vastuullisuutta oppimisesta ja kasvatuksesta. Nuoria koiria ei voi vain tuoda tilanteeseen ja ryhtyä kouluttamaan. Usein ensimmäiset käytännön harjoitukset kuluvatkin pääosin koirien (ja ohjaajien) oikean mielentilan etsimiseen. Ohjaava opettaja pyrkii aikaan saamaan mahdollisimman rauhallisen ja stressittömän olotilan koirakoille. Ohjaavat ikään kuin vain viettävät aikaansa koulutuskentällä koiriensa kanssa.

Opetustilanteen hallinnan lisäksi ohjaavan opettajan on hallittava myös ryhmä kokonaisuudessaan. Jokaista oppilasta ja myös koiraa kohdellaan yksilöinä. Ja vaikka yksilölliset erot ovat suuriakin, on opettajan pyrittävä aina olemaan tasapuolinen. Myös turvallisuudesta on huolehdittava tinkimättä. Koiria ei päästetä alussa liian lähelle toisiaan, koiranohjaajat ohjeistetaan heti alussa oikeaoppiseen ja oikeiden välineitten käyttöön jne.

Myös oppiaineen hallinta kuuluu opettajan tehtäviin. On tiedettävä, mitä opettaa. Toisaalta koirankoulutuksessa on tärkeää tuntea myös eri koulukuntien näkemyksiä asioista. Mielestämme hyvän opettajan on osattava myös itse kouluttaa koiria menestyksekkäästi. Hyvä koirankoulutuksen opettaja hallitsee myös opintokokonaisuudet. Hän tietää ja hahmottaa opetettavan asian perusteet, tavoitteet, etenemisen ja tulokset.

9.2 Oppimiskäsitykset.

Opetuksen taustalla on aina oletus siitä, mitä oppiminen ja opettaminen ovat. Toimivia oppimiskäsityksiä koirankoulutukseen etsiessämme, huomaamme, että aiheellista on omaksua piirteitä useammasta oppimiskäsityksestä yhden sijaan.

Teoriaopetuksessa havaitsemme käyttävämme opettajajohtoisia opetusmenetelmiä. Opettaja toimii asiantuntijana ja auktoriteettina ja tarjoaa oppilaille tarkasti etukäteen suunniteltua tietopakettia. Opiskelijan ei kuitenkaan tarvitse olla vain passiivinen tiedon vastaanottaja. Opiskelija voi toimia opetuksessa hyvin aktiivisesti. Luennon herättäessä kysymyksiä, opiskelijan kriittisyys voi herätä ja tämä saattaa edesauttaa uusien ideoiden syntymistä.

Käytännön harjoituksissa, kun luokkaan tai kentälle saapuvat opiskelijoiden lisäksi myös heidän projektikoiransa, oppimiskäsitystä voi pitää hyvinkin konstruktivistisena. Opettaja on kuin kollega, joka kannustaa ja tukee opiskelijaa aktiiviseen ajatteluun ja toimintaan. Opiskelijoiden yksilölliset tiedon rakentamisen prosessit huomioidaan paremmin ja tiedon rakentamisessa hyödynnetään enemmän opiskelijoiden valmiuksia eli hänen historiansa ja tietämyksensä huomioidaan. Toisaalta opiskelijalta odotetaan omaa aktiivisuutta ja itseohjautuvuutta.

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan opiskelija ymmärtää ja arvioi omia kokemuksiaan ja konstruoi eli muodostaa itse tietoa valikoimalla ja tulkitsemalla informaatiota aikaisempien tietojensa pohjalta. (Remes 2002).

9.3 Käytettävät opetusmenetelmät

Opetusmenetelmä on opetuksen toteuttamistapa ja sen tulisi edistää oppijan oppimista (Vuorinen 2001, 63). Osaava opettaja hallitsee useita opetusmenetelmiä ja pystyy käyttämään niitä monipuolisesti erilaisissa opetustilanteissa. Opetusmenetelmien käyttö edistää oppijan oppimista. (Vuorinen 2001, 50 - 53).

Kuten jo aiemmin ilmeni, teoriatunneilla opetus jää helposti kovin opettajajohtoiseksi. Näin ollen myös opetusmenetelmien käyttö jää usein määrällisesti varsin niukaksi. Useita opetusmenetelmiä käsittävä esittävä opetus on kuitenkin helppo tapa tuoda erilaisia opetusmenetelmiä myös teoriatunneille. Demonstraation eli havaintoesityksen avulla opettaja voi omaa koiraansa esimerkkinä pitäen näyttää, kuinka koiran ruumiinlämpö mitataan tai kuinka kynnet leikataan. Aktiivovaa luentoa käyttäen opettaja voi rakentaa oppitunnista vuorovaikutteisen tilanteen, johon myös oppilaat osallistuvat.

Käytännön harjoituksissa demonstraation käyttö on yleisesti käytetty ja hyväksi havaittu menetelmä. Uutta asiaa opetellessa opetetaan ensimmäiseksi toiminnan perusteet ja oikea suoritus. Tämän jälkeen neuvotaan kuinka toiminta suoritetaan ja viimeiseksi ohjataan toiminnan kehittymistä. Esimerkkinä maahanmenon opettaminen koiralle. Aluksi opettajana kerromme teoriassa, mitä oikeaoppinen maahanmeno tarkoittaa. Näytämme koiramme kanssa mallisuorituksen. Neuvomme, kuinka tähän tavoitteeseen päästään. Käymme jokaisen koirakon luona yksitellen seuraamassa ja ohjaamassa suorittamista.

Myös draamakasvatusta on suhteellisen helppo käyttää apuvälineenä koirankoulutuksen opettamisessa. Draamakasvatuksella tarkoitetaan draamaa, jossa oppiminen tapahtuu fiktion luomisen kautta (Heikkinen 2004, 33). Ohjaava opettaja voi pyytää koirakoita käyttäytymään kuin he olisivat kokeessa tai vaikkapa kykyjen etsijöiden tarkkailtavina. Opiskelijoille voidaan myös jakaa laput, joissa heidän ja koirien uudet persoonallisuudet (esimerkiksi puhelias Kalle karjalan-karhukoirineen esittää olevansa arka aloitteleva villakoiran omistaja ensimmäisissä agilityharjoituksissaan). Mahdollisuudet ovat rajattomat.

Tutkiva oppiminen on ehdottomasti yksi kokeilemisen arvoinen pedagoginen malli koiranohjaajia koulutettaessa. Kontekstin luominen voi tapahtua esimer-

kiksi seuramaalla videolta erinomaista hirvikoiran työskentelyä ja onnistunutta hirven kaatoa. Videon katsomisen jälkeen on vuorossa ongelman asettaminen. Opiskelijat ohjataan pohtimaan esimerkiksi sitä, mitä koiran ruokintaan liittyviä asioita he ihmettelevät. He saavat ryhmissä pohtia, mihin kysymyksiin haluaisivat saada vastauksen kurssin aikana.

Tämän jälkeen oppilaat ryhtyvät muodostamaan omia työskentelyteorioitaan eli ennakoimaan vastauksia kysymyksiinsä. Yksilöllisten teorioiden pohjalta luodaan ryhmän yhteinen teoria. Pian ryhmät jo vertailevat teorioitaan kriittisen arvioinnin keinoin. Keskustelu tähtää siihen, että oppilaat oivaltavat, mitä asioita täytyy ymmärtää paremmin, jotta aiemmin asetettuun ongelmaan voidaan vastata.

Kriittisen arvioinnin jälkeen hankitaan syventävää tietoa, kehitellään tarkentuvia kysymyksiä ja viimein luodaan asteittain tarkentuvia työskentelyteorioita. Jo alussa olemme voineet sopia, että työn tulokset esitetään julisteiden muodossa. Tavoitteena tietysti, että tutkivan oppimisen avulla oppilaat ymmärtävät, millä tavalla koiran ruokinta voi vaikuttaa hirvikoiran työskentelyyn ja työn tuloksiin.

9.4 Opintojakson suunnittelu

Opintojakson suunnittelussa lähdetään aina liikkeelle opiskelijoiden osaamiselle asetettavien tavoitteiden määrittelemisestä. Tavoitteet ohjaavat oppimisen suuntaa ja ovat arvioinnin kohteena. Tavoitteita asetettaessa pyritään huomioimaan opiskelijoiden esitiedot. Nämä tavoitteet ohjaavat opintojakson suunnittelun kulkua. Pyritään luomaan opintojakso, jonka kaikki osatekijät tähtäävät opiskelijoiden laadullisesti korkeatasoiseen oppimiseen. Osaamistavoitteet ja käytettävät opetus- ja arviointimenetelmät rakennetaan toisiaan täydentäviksi. (Hyppönen & Linden 2009, 12).

Koirankoulutuksen laajuus riistalinjan opinnoissa on tällä hetkellä 2 ov. Lisäksi projektikoiratoiminnan avulla opiskelijat suorittavat vapaasti valittavat opinnot 10 ov. Opinnot jakaantuvat koirien hoitoon (2 ov) sekä kouluttamiseen (10 ov).

Koirien hoito pitää sisällään koirien perusterveydenhuoltoa (kynsien leikkuu, terveydentilan havainnointi, eläinlääkintää, ruokintaa) ja etologiaa (ennen kaikkea koiran käyttäytymistä ja sen havainnointia). Nämä opinnot suoritetaan pääosin teoriaopetuksessa.

Kouluttamiseen sisältyy projektikoiran kouluttaminen rodunomaiseen työskentelyyn, perustotelevaisuuden kouluttamisen sekä koekäynnit. Projektikoiran ohjaajat syventyvät tarkemmin oman projektikoiransa rotuun ja koulutukseen. Tavoitteena on kuitenkin, että jokainen oppilas saa katsauksen myös muista metsästyskoiraroduista, erilaisista käyttötarkoituksista ja täten myös erilaisista tavoista kouluttaa koiria toimivaan työskentelyyn.

Jokaisesta kurssista valmistellaan erilliset tarkat kurssisuunnitelmat. On kuitenkin huomioitava, että suunnitelmat ovat aina suuntaa antavia. Toteutus tapahtuu aina yksilöiden mukaan. Hyväksilukujen avulla on mahdollista anoa vapautusta ohjatusta opiskelusta. Toisaalta ryhmän ja myös erillisten koirakoiden taso ja kehittyminen ohjaavat opetuksen kulkua. Eläinten kanssa toimiessa on aina huomioitava eläinyksilö vahvuuksineen ja heikkouksineen. Mikäli koirakko edistyy hitaasti esimerkiksi jäljestämisen opiskelussa, pysyvät koira ja ohjaaja pidempään matalalla vaatimustasolla. Nopeasti kehittyvä koirakko taas pääsee nopeammin etenemään yhä vaikeutuihin harjoituksiin erilaisine alustoineen ja jäljen vanhentamisineen. Liitteessä 7 esittelemme kurssisuunnitelman aiheesta totelevaisuuden perusteet. Kurssi toteutetaan neljän viikon aikana, opetus-tuokioita on kolme kertaa viikossa ja opiskeluun on varattu kaksi oppituntia kerrallaan. Kurssiin sisältyy näin ollen 12 kertaa, yhteensä 24 tuntia. On kuitenkin huomioitava, että koirien kanssa työskenneltäessä ei voida kouluttaa koira-aktiivisesti kahta tuntia kerrallaan. Koulutushetket ovatkin lyhyitä, aina positiiviseen vahvistamiseen päättyviä tuokioita.

Koulutustilaisuudet pidetään aina ennalta sovitussa paikassa ennalta sovituin pelisäännöin. Totelevaisuutta opiskellaan useimmiten kentällä tai maneesissa. Ryhmän on tiedettävä valmiiksi, tullaanko kentälle yksi kerrallaan vai kaikki yhtä aikaa. Myös tarvittavat välineet (lelut, pallot, makupalat, naksuttimet, liinat, pannat jne.) tiedotetaan aina etukäteen.

Koulutushetken aikana tarkistetaan mahdolliset kotitehtävät ja harjoitellaan päivän aihetta. Positiivinen palaute on aina tärkeää ja motivoivaa. Lopuksi pohditaan myös seuraavaan kertaan harjoiteltavia asioita. Jotta koirakko edistyisi myös annetuissa kotitehtävissä, on koiranohjaajalle opetettava ja koirankoulutustilanteisiin sisällytettävä myös koiran elekielen lukemista, koiran luonneominaisuuksien tunnistamista, koiran oppimisen edellytyksiä, koulutusmetodeja, koiran käsittelytaitoja, ongelmien ratkaisumalleja sekä lajikohtaisia kriteerejä. (Viljanmaa 2010).

10 METSÄSTYSKOIRAKOKEET JA NÄYTTELYT

Projektkoiran tulee ohjaajansa kanssa osallistua vähintään kerran koiranäyttelyyn sekä rodunomaiseen metsästyskoirakokeeseen. Näyttelytulos ei vaikuta koirakon opintomenestykseen, paitsi koiran käyttäytymisen ja valmistelun osalta.

Metsästyskoirakokeiden arvostelu ja kokeissa menestyminen ovat vain pieni osa opintomenestystä, jollei koetta käytetä osana osaamisen tunnustamista näyttökokeen ohella tai kokonaan sen tilalla. Kuitenkin, jos koira ei saavuta olleenkaan tulosta metsästyskokeista voi se vaikuttaa lopulliseen opintomenestykseen, jos tuloksen voidaan katsoa johtuvan ohjaan laiminlyönnistä koiran luontaisen metsästystaidon kehityksessä. Arvioiva opettaja suorittaa arvioinnin yhdessä kokeen arvostelleen maasto- sekä ylituomarin kanssa.

Koirakko voi halutessaan osallistua kokeisiin niin usein, kuin mahdollista. Arvioinnissa hän saa käyttää haluamansa kokeen arviointikirjaa. Muiden kokeiden tulokset jätetään arvioinneissa huomioimatta.

11 NÄYTTÖKOEEN JÄRJESTÄMINEN

Oppilaitos järjestää näyttökokeet opiskelun toisen vuoden keväällä maaliskuun ensimmäisen päivän ja toukokuun viimeisen päivän välisellä ajalla. Näyttökoea arvostelevat ohjaava opettaja sekä työelämän edustaja.

Työelämän edustajana voivat toimia seuraavien ammatti- tai harrastusalojen edustajat:

- Palveluskoirakoetuumari
- Eläinten kouluttaja
- Poliisikoiraohjaaja
- Rajakoiraohjaaja tai muu vastaava palveluskoiraa ammatissaan ohjaava henkilö. Edellä mainituilla henkilöillä tulee olla kokemusta metsästyskoiratoiminnasta, jotta he voivat soveltaa näkemyksensä metsästyskoiran käyttöön.
- Ammattiriistanhoitaja
- Metsästysopas
- Kanakoira- tai noutajakokeen ylituumari

Kaikkien edellä mainittujen soveltuvuudesta arviointiin päättää ohjaava opettaja ja näytön järjestävä oppilaitos yhdessä. Arvostelijoiden jääviydestä koiran suhteen sovelletaan Suomen kennelliiton sääntöjä näyttelyiden ja käyttökokeiden arvostelusta. Näyttökokeessa tarvitaan lisäksi neljä avustavaa henkilöä ja kaksi avustavaa koiraa (uros ja narttu). Avustajina voivat toimia muut näyttöön osallistuvat koirakot.

Näyttökokeet aloitetaan aina yhteisellä palaverilla, johon kaikki projektikoirat ohjaajineen osallistuvat. Palaverissa käydään läpi näyttökokeen kulku aikatauluineen ja arvosteluperusteineen. Jokaisen osa-alueen aikana arvioidaan koiran ja ohjaajan yhteistyötä ja toimintaa. Näyttöön valmistautuminen on osa arviointia. Kaikissa osa-alueissa koiran on työskenneltävä iloisesti ja halukkaasti. Koiran on oltava hyvin hoidettu ja siistitty näyttökoea varten.

12 LOPUKSI

Hankkeen suunnittelu lähti alun perin liikkeelle ideasta, josta on keskusteltu silloin tällöin automatkojen aikana. Aihe kiinnosti ja halusimme sen paperille, jolloin sitä voisi tarkastella yhä tarkemmin ja syvällisemmin. Tavoitteenamme oli alusta asti saada vastaus siihen, voisiko suunnittelemamme projektikoiratoiminta toimia metsästyskoirien kanssa ja juuri meidän oppilaitoksessamme.

Lähemmän tarkastelun tulokset olivat positiivisia. Suunnitelmamme ja työmme valmistuttua pidämme ideaa yhä erittäin toteuttamiskelpoisena. Käytännön toiminta, opetuksen kriteerit ja niiden toteutus ovat mahdollisia käytännössä. Myös taloudellisesta näkökulmasta ajatellen hanke on täysin realistinen toteutettavaksi.

Projektikoiratoiminnan avulla pääsemme parempiin oppimistuloksiin. Projektikoiraohjaajat pääsevät harjoittelemaan koiran hoitamista, ruokintaa, terveydenhuoltoa ja kouluttamista käytännössä. Opiskelijat oppivat, koirat oppivat ja myös opettajat oppivat ja tuntevat tätä kautta työnsä yhä mielekkäämmäksi. Onnistunut projektikoiratoiminta on varmasti myös erinomainen markkinointikeino. Eikä sovi unohtaa vastuuntuntoa ja toisista huolehtimisen taitoa, jota projektikoirat ohjaajilleen tuovat. Hyvin hoidettu ja toimiva koira on ohjaajansa ylpeys.

Työtunteja projektikoiratoiminnan suunnitteluun on kulunut lukemattomia. Varmaa on, että työtunteja kertyy myös tulevaisuudessa. Käytännön kokemusten myötä suunnitelmat ja toteutukset elävät jatkuvasti ja varmasti. Tärkeintä on kuitenkin, että tämän hankkeen avulla saimme esiteltyä projektikoiratoiminnan aloittamisen niin myönteisessä valossa, että ensimmäiset pennut on jo alustavasti varattu ja itse työ voi alkaa. Tammikuussa 2014 saapuvat ensimmäiset projektikoirat Perhon maaseutuopistolle.

LÄHDELUETTELO

Julkaistut lähteet:

Projekti – sen suunnittelu ja toteutus. Yrityksen tietopalvelu Oy

Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisuus – draamakasvatusta opettajille. Vantaa. Kansanvalistusseura

Hyppönen, O. & Linden, S. 2009. Opettajan käsikirja – opintojaksojen rakenteet, opetusmenetelmät ja arviointi. Espoo. HSE Print

Rissanen, T. 2002. Projektilla tulokseen. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy

Vuorinen, I. 2001. Tuhat tapaa opettaa: Menetelmäopas opettajille, kouluttajille ja ryhmän ohjaajille. Tampere. Resurssi

Julkaisemattomat lähteet:

Gärding, Raija, Suomen sileäkarvaiset noutajat ry:n puheenjohtaja. Haastattelu 18.12.2011. Oulu.

Kotila, Kari, koirankasvattaja kennel Kylänpuolen. Haastattelu 18.12.2011. Temmes.

Pärssinen, Pirita, lehtori. Haastattelu 16.11.2011. Keskipohjanmaan koulutusyhdistymä, Kannuksen yksikkö.

Remes, Pirkko, johtaja. 2002. Oppiminen ja opetus – konstruktivismia käytäntöön. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Luentomateriaali ratsastuksenohjaajien koulutuksessa Ylä-Savon ammattiopistossa 2002.

Viljanmaa, Teija, projektikoiravastaava. Haastattelu 17.11.2011. Kainuun ammattiopisto.

Viljanmaa, Teija, projektikoiravastaava. Koulutusohjaaja. Luentomateriaali Kainuun ammattiopiston eläinten kouluttajan ammattitutkinnon opiskelijoille
19.5.2010

HAASTATTELUKYSYMYKSET**LIITE 1**

1. Ketkä oppilaistanne saavat projektikoiran (kuka valitsee, kriteerit) ja missä vaiheessa opiskelua? Ja miten valita oikea pentu oikealle ihmiselle?
2. Koirien määrä (suhteessa opiskelijoihin)?
3. Mistä koirat?
4. Koirien omistajuus? Ja mihin koirat projektin päätyttyä?
5. Miten koirakot teillä näyttävät osaamisensa?
6. Koulutuksen kulku ja projektin kesto (ohjattua koulutusta paljonko?)
Kuinka huomioida erityyppiset koirat?
7. Onko arviota, mitä yhden koiran pito projektin aikana maksaa?
8. Montako opintoviikkoa tai – pistettä opiskelija projektikoirallaan ansaitsee?

OPPILAITOKSEN JA KOIRANOHJAAJAN VÄLINEN SOPIMUS (LIITE 2)

Oppilaitos _____
 Koiranohjaaja _____
 Ohjaava opettaja _____
 Koiran omistaja _____
 Koira _____
 Koiran rek.nro. _____

Mikäli ohjaaja on myös koiran omistaja, sopimuksen kohdat: 4, 5 ja 6 ovat merkityksettömiä.

Tässä sopimuksessa koiranohjaaja sitoutuu kouluttamaan, huolehtimaan koiran perustarpeista, sekä mahdollisista eläinlääkinnällisistä tarpeista.

1) Ohjaaja huolehtii koiran ravinnosta ohjaavan opettajan ohjeiden mukaan.

2) Ohjaaja huolehtii koiran riittävästä liikunnasta ohjaavan opettajan ohjeiden mukaan.

3) Ohjaaja on velvollinen ilmoittamaan koiran mahdollisista eläinlääkinnällisistä tarpeista. Omistaja ja ohjaava opettaja päättävät koiran hoidontarpeesta.

4) Ohjaajan on luovutettava koira takaisin omistajalle, jos tämä sitä vaatii, tai ohjaava opettaja katsoo sen olevan koiran edun mukaista.

5) Ohjaaja voi luovuttaa koiran takaisin omistajalleen, mikäli hän on painavan syyn takia esteellinen huolehtimaan koirasta.

6) Ohjaaja luovuttaa koiran takaisin omistajalleen opintojen päättyessä

7) Ohjaaja sitoutuu noudattamaan saamaansa opintosuunnitelmaa.

8) Koiran ruokinnan ja oppilaitoksessa olevan majoituksen kustannuksista vastaa oppilaitos.

9) Koiran rokotuksista ja vakuutuksista vastaa koiran omistaja

10) Koiran aiheuttamista vahingoista, mikäli ne johtuvat laiminlyönnistä koiran valvonnassa vastaa ohjaaja. Muussa tapauksessa vahingoista vastaa oppilaitos.

11) Sopimus toimitetaan allekirjoitettuna kappaleina oppilaitokselle, koiran ohjaajalle, sekä koiran omistajalle.

Paikka ja päiväys _____

Allekirjoitukset

_____
Ohjaava opettaja

_____
Koiran omistaja

_____
Koiran ohjaaja

SUOSITELTAVAT KOIRARODUT**LIITE 3**

Saksanseisoja (lyhyt- ja karkeakarvainen)
Irlannin setteri (metsästyslinjainen)
Iso mynsterin seisoja
Labradorinnoutaja (metsästyslinjainen)
Kultainen noutaja (metsästyslinjainen)
Sileäkarvainen noutaja (metsästyslinjainen)
Springerspanieli (metsästyslinjainen)
Suomenajokoira
Dreeveri
Karkeakarvainen mäyräkoira
Jämsän pestykorva
Karjalan karhukoira
Harmaa norjan hirvikoira
Itä-Siperian laika

1. Seuraaminen kytkettynä

Käsky: "Seuraa"

Perusasennossa istuvan, eläinsuojelumääräysten mukaisesta kaulapannasta tai valjaista kytketyn koiran tulee käskyllä "seuraa" halukkaasti seurata ohjaajaa. Kaulapanta ei saa olla kiristävässä asennossa.

Liikkeen aluksi ohjaaja kulkee koiran kanssa 40 – 50 askelta suoraan eteenpäin, pysähtymättä, tekee täyskäännöksen ja 10–15 askeleen jälkeen suorittaa juoksu- ja hitaan kävelyosuuden, kumpaakin vähintään 10 askelta. Sen jälkeen ohjaaja suorittaa normaalilla kävelyvauhdilla vähintään yhden käännöksen oikealle, yhden vasemmalle ja yhden täyskäännöksen. Koiran tulee koko ajan pysyä lapa ohjaajan polven kohdalla; se ei saa edistää, jättää tai irtaantua ohjaajasta sivusuunnassa. Ohjaaja saa antaa "seuraa" -käskyn vain liikkeelle lähdeittäessä ja käyntinopeutta muutettaessa. Kun ohjaaja pysähtyy, koiran on nopeasti ilman käskyä istuttava. Ohjaaja ei saa tällöin muuttaa perusasentoaan eikä varsinkaan siirtyä koiran lähelle, jos se ei istu aivan ohjaajan viereen. Ohjaajan tulee pitää talutinta vasemmassa kädessään ja sen on oltava löysällä. Tuomarin merkistä ohjaaja kulkee koiran kanssa vähintään neljä henkilöä käsittävän henkilöryhmän läpi. Ohjaajan on pysähdyttävä vähintään kerran henkilöryhmän keskellä. Henkilöt liikkuvat ryhmässä ja vaihtavat paikkaa. Koiran jättäminen, edistäminen ja sivupoikkeamat sekä ohjaajan hidastelu käännöksissä ovat virheitä.

2. Seuraaminen vapaana

Käsky "Seuraa"

Tuomarin merkistä perusasennossa istuvan koiran talutin irrotetaan. Ohjaajan tulee kiinnittää talutin olkapäälleen tai laittaa se taskuunsa (kummassakin tapauksessa ohjaajan vastakkaiselle puolelle koiraan nähden). Vapaana seuraamisen aluksi ohjaaja kulkee uudelleen henkilöryhmään ja pysähtyy siellä vähintään kerran. Ryhmästä poistumisen jälkeen ohjaaja pysähtyy hetkeksi perusasentoon ja suorittaa sitten vapaana seuraamisen.

3. Istumisliike

Käsky "Istu"

Ohjaaja lähtee perusasennosta vapaana seuraavan koiran kanssa suoraan eteenpäin. Vähintään 10 askeleen jälkeen koiran on "istu" -käskystä istuttava nopeasti ilman, että ohjaaja pysähtyy tai kääntyy. Kuljettuaan vielä 30 askelta ohjaaja kääntyy viivyttelämättä koiraan päin. Tuomarin merkistä ohjaaja palaa koiran luo, asettuu sen oikealle puolelle ja ottaa perusasennon. Jos koira istumisen sijasta menee maahan tai jää seisomaan, vähennetään 5 pistettä.

4. Maahanmeno ja luoksetulo

Käskyt "Maahan", "Tänne" (tai koiran nimi), "Sivulle"

Ohjaaja lähtee perusasennosta vapaana seuraavan koiran kanssa suoraan eteenpäin antaen käskyn "seuraa". Vähintään 10 askeleen jälkeen koiran on "maahan" -käskystä mentävä nopeasti maahan. Ohjaaja jatkaa koiraan mitenkään muuten vaikuttamatta ja kääntymättä vielä 30 askelta suoraan eteenpäin, kääntyy viivyttelämättä koiraan päin ja jää paikalleen. Tuomarin merkistä ohjaaja kutsuu koiran luokseen. Koiran täytyy tulla ohjaajan luokse halukkaasti ja no-

peassa askellajissa ja istua tiiviisti ohjaajan eteen. Käskyllä "sivulle" koiran tulee siirtyä ohjaajan sivulle. Jos koira istuu tai jää seisomaan, mutta tulee kuitenkin moitteettomasti ohjaajan luo, vähennetään 5 pistettä.

5. Paikallaolo häiriön alaisena

Käskyt: "Maahan", "Istu"

Ennen toisen koiran suorituksen aloittamista ohjaaja komentaa koiransa tuomarin osoittamalla paikalla perusasennosta maahan. Koiran luo ei saa jättää talutinta tai muuta esinettä. Ohjaaja poistuu 30 askeleen päähän ja jää seisomaan paikalleen selin koiraan. Paikallaolon aikana koiran on maattava rauhallisesti. Tuomarin merkistä ohjaaja palaa koiran oikealle puolelle ja tuomarilta merkin saatuaan komentaa koiran perusasentoon käskyllä "istu". Jos koira istuu, seisoo tai käyttäytyy rauhattomasti, seurauksena on pistevähennys. Jos koira siirtyy paikaltaan yli oman vartalonmittansa, liikkeen suoritus hylätään.

Ohjaajan rauhaton käyttäytyminen sekä muut piiloavut ovat virheitä.

NÄYTTÖKOKKEEN KULKU JA ARVOSTELU

LIITE 5

Peruskasvatus ja toimistokäyttäytyminen

Näytön avaus tapahtuu sisätiloissa, jossa kaikki näyttöön osallistuvat koirakot ovat samassa tilassa. Vastaanottaja tarkkailee yleisesti koirien käyttäytymistä sisätiloissa. Suorittajia ollessa vain yksi, käytetään samassa tilassa avustajina toimivia koirakoita. Näytön suorittaja esittelee itsensä ja koiransa näytön vastaanottajille.

Vastaanottaja tarkastaa koiran silmämääräisesti. Hän tarkastaa suorittajan esittämät todistukset näyttely- ja käyttökoekäynneistä. Mikäli suorittaja esittää todistuksia käytettäväksi osaamisen tunnustamiseksi, vastaanottajat yhdessä tekevät siitä päätöksen ennen näyttökokeen jatkumista.

Arvioinnissa pyritään aina huomioimaan kokonaisuus. Koiran rotu ja rodunomaiset piirteet on huomioitava arvostelussa. Seuraavassa otteita Toni Kumpuvaaran ja Teemu Keräsen suunnittelema ja tekeillä olevasta opetus-suunnitelmasta.

KIITETTÄVÄ 3

Koira käyttäytyy rauhallisesti esittelyn ajan

Koira suhtautuu luottavaisesti ja avoimesti arvioijaan

Koira on hyvässä fyysisessä kunnossa

Koira on puhdas

Koiran turkki ja kynnet ovat hyvin hoidetut

TYYDYTTÄVÄ 1

Koira on osittain rauhaton ja vaatii komentoa paikalla pysymiseen

Koira aristaa lähestymistä, päästään silti luokse

Koiran fyysisessä kunnossa on puutteita, muttei terveyttä vaarantavia vikoja

Koiran kynsien ja turkin hoidossa puutteita, muttei silti hoitamattomat

HYLÄTTY

Koira on aggressiivinen tai hallitsematon lähestyttäessä

Koiran fyysisen kunnon hoito on laiminlyöty

Koiran kynnet tai turkki hoitamattomat tai puutteellisesti hoidetut

Liikkuminen

Ohjaaja kuljettaa koira taluttimessa. Kentällä on neljä muuta henkilöä, joista kahdella on koira. Henkilöt asettuvat kentälle neliön muotoon, välimatkojen ollessa noin viisikymmentä metriä. Koirakko kulkee henkilöltä toiselle ohittaen heidät noin kahden metrin etäisyydeltä. Arvioija voi ohjeistaa koirakkoa pysähtymään, muuttamaan suuntaa, juoksemaan tai muulla tavoilla muuttamaan liikumistaan.

Seuraavassa otteita tulevan opetussuunnitelman mukaisesta arvioinnista

KIITETTÄVÄ 3

Koira käyttäytyy rauhallisesti

Koira kulkee taluttimessa vetämättä

Koira ei kiinnitä huomiota muihin kentällä olijoihin

Koira pysähtyy, jatkaa liikettään ja muuttaa nopeuttaan ilman eri komentoa, ohjaajan liikkeen mukaan

TYYDYTTÄVÄ 1

Koira on osittain rauhaton

Koira pyrkii vetämään taluttimessa

Koira ääntelee ja on rauhaton kohtaamisissa

Koira vaatii lisäkomentoja pysyäksään hallinnassa

Koira vaatii lisäkomentoja liikkeen muutoksissa

HYLÄTTY

Koira on aggressiivinen muita kentällä olijoita kohtaan

Koira ei ole hallittavissa kaikissa tilanteissa

Koira vetää talutinta hallitsemattomasti

Ajoneuvokäyttäytyminen

Ohjaaja ohjaa koiran autoon. Ovet suljetaan ja ohjaaja siirtyy auton luota näkösuojaan. Koira seurataan piilosta viidentoista minuutin ajan. Ohjaaja palaa autolle avaa oven ja siirtyy auton luota kahdenkymmenen metrin päähän ja jää sinne seisomaan, kunnes arvioija antaa luvan palata autolle. Ohjaaja antaa koiralle luvan tulla autosta.

Arvioinnissa on huomioitava koirarodun fyysiset ominaisuudet. Jos autoon omin voimin meneminen on koirarodun fyysisten ominaisuuksien vastaista, jätetään se arvostelussa huomioimatta.

KIITETTÄVÄ 3

Koira menee käskyllä suoraan ja nopeasti autoon

Koira jää rauhallisesti autoon

Ovi avattuna koira ei pyri ulos autosta ja odottaa rauhallisesti lupaa

Koira poistuu autosta hallitusti käskyn saatuaan

TYYDYTTÄVÄ 1

Koira menee avustettuna autoon

Koira on autossa rauhaton, äänтелеe

Koira vaatii lisäkomentoja pysyäksään autossa oven ollessa avoinna

HYLÄTTY

Koira ei suostu menemään autoon

Koira käyttäytyy autossa hallitsemattomasti ja puree verhoiluja Koira ei pysy autossa oven ollessa avoinna

Tottelevaisuus

Päästäkseen suorittamaan tottelevaisuus-osiota, on koirakon läpäistävä hyväksytysti edellä mainitut peruskasvatus ja toimistokäyttäytyminen, liikkuminen sekä ajoneuvokäyttäytyminen. Mikäli jokin edellä mainituista osa-alueista hylätään, on koko suoritus hylätty.

Osio tottelevaisuus koostuu kolmesta erillisestä tehtävästä; luoksetulosta, seuraamisesta ja maahanmenosta. Kiitettävän arvosanan saaminen edellyttää osaamista kaikissa kolmessa tehtävässä.

Luoksetulo

Ohjaaja vapauttaa koiransa. Koiran annetaan olla vapaana muutamia minuutteja tai siihen asti, kun se pyrkii pois näyttöalueelta. Vastaanottajan merkistä koiranohjaaja kutsuu koiran luokseen. Koira kytketään ja kentälle kutsutaan kaksi muuta koirakkoa, jotka asettuvat noin sadan metrin päähän suorittajasta ja toisistaan. Ohjaaja vapauttaa jälleen koiransa. Koiran annetaan olla vapaana ja näytön vastaanottajan merkistä ohjaaja kutsuu koiransa luokseen. Koira kytketään. Mikäli koirakko epäonnistuu ensimmäisessä vaiheessa ei toista vaihetta suoriteta turvallisuusriskin takia.

KIITETTÄVÄ 3

Koira tulee molemmissa tilanteissa yhdellä käskyllä ohjaajan luokse nopeasti ja suoraan Ohjaajan luokse tultuaan koira pysähtyy ohjaajan eteen tai sivulle

TYYDYTTÄVÄ 1

Koira vaatii lisäkäskeyä tullakseen ohjaajan luokse

Koira tulee haluttomasti ohjaajan luokse

Koira on hankalasti kytkettävissä luoksetulon jälkeen

HYLÄTTY

Koira käyttäytyy hallitsemattomasti, eikä tule luokse ohjaajan käskyllä.

Seuraaminen ja maahanmeno

Avustavat koirakot ovat näyttökentän molemmissa päissä, sadan metrin päässä toisistaan.

Suorittava koirakko kulkee kentällä neliön koira vapaana taluttimesta, käskyn alla seuraten. Näytön vastaanottaja ohjeistaa koiranohjaajaa pysähdyksiin ja temponmuutoksiin.

Koirakko siirtyy kentän keskelle ja lähtee liikkeelle koira käskyn alla seuraten. Kymmenen metrin jälkeen ohjaaja komentaa koiran maahan ja jatkaa itse matkaa. Kolmekymmentä askelta edettyään ohjaaja pysähtyy. Vastaanottajan merkistä ohjaaja palaa koiran luokse ja kytkee koiran.

Seisovilta ja karkottavilta lintukoirilta, sekä noutajilta (*1) vaaditaan täydellinen maahan meno.

KIITETTÄVÄ 3

Koira seuraa rauhallisesti ohjaajan liikkeitä myötäillen

Koira tarkkailee ympäristöä katseellaan

Koira ei kiinnitä huomiota muihin kentällä olijoihin

Koira menee maahan välittömästi komennosta

Koira pysyy maassa kytkemiseen asti

(*1)Koira pysyy koko ajan pää etujalkojen päälle painettuna

TYYDYTTÄVÄ 1

Koira on rauhaton ja vaatii lisäkomentoja seuratakseen ohjaajaa

Koira haistelee maata tai muulla tavoin keskittyy liikaa ympäristöönsä

Koira keskittyy toisiin koiriin

Koira menee maahan hitaasti ja / tai vaatii useita käskyjä paikalla pysymiseen

HYLÄTTY

Koira ei pysy hallinnassa ilman talutinta

Koira ei mene maahan

Koira karkaa paikallaanolosta, eikä palaa siihen komennosta.

Jäljestäminen

Maastoon tehdään viisisataa metriä pitkä jälki. Jälki tehdään suorittajan valitsemana, joko kävelyjälkenä tai kuolleen eläimen laahusjälkenä. Jäljen on edettävä pääsuunnaltaan yhteen suuntaan. Jäljessä saa olla enintään yhdeksänkymmenen asteen kulmia. Jäljessä ei saa olla silmikoita eikä paluuperiä.

Jälki ei saa ylittää vesistöjä (metsäojitusta ei lasketa vesistöksi) eikä asfaltoituja teitä.

Jälki saa olla enintään yhden tunnin ja vähintään puolen tunnin ikäinen. Koiralla n oltava jäljestysvaljaat ja kymmenen metrin jäljestysliina.

Koirakko aloittaa jäljestämisen luvan saatuaan ja jäljestää jäljen loppuun. Koiran hukatessa jäljen tai luopuessa siitä, tehtävä keskeytetään.

KIITETTÄVÄ 3

Koira jäljestää innokkaasti ja nopeasti silti kiskomatta häiritsevästi liinaa

Koira seuraa jälkeä virheettä

TYYDYTTÄVÄ 1

Koira on innoton jäljellä

Koiraa joudutaan ohjaamaan takaisin jäljelle

Koira keskittyy muihin toimintoihin häiritsevästi

HYLÄTTY

Koira ei suorita jälkeä

Osaamisen tunnustaminen

LIITE 6

Osaaminen voidaan tunnustaa näyttökokeiden suorittamisen sijasta myös muilla tavoin. Osaamisen tunnustaminen voi korvata koko näyttökokeen tai osia siitä. Suorittaja anoo osaamisen tunnustamista ja esittää siihen perusteet näyttökoetilaisuudessa. Seuraavaan olemme koonneet osaamisen tunnustamisen kriteereitä.

Näyttökokeiden korvaus kokonaisuudessaan

Näyttökokeet on mahdollista korvata kokonaan, mikäli koiranohjaaja osallistuu koiransa kanssa johonkin seuraavista kokeista seuraavan palkintosijan saavuttaen:

- 1) Kanakoirien erikoiskoe (KAER)
Nuortenluokan ensimmäinen palkinto (Nuo1)
Avoimen luokan ensimmäinen palkinto (Avo1)
- 2) Noutajien kylmän riistan metsästyskoe (NomeB)
Avoimen luokan ensimmäinen palkinto (Avo1)
- 3) Noutajien lämpimän riistan metsästyskoe (NomeA)
Avoimen luokan ensimmäinen palkinto (Avo1)

Jonkin edellä mainituista suorituksista suoritettuaan tulee koirakolle antaa näyttökokeen jokaisen kohdan arvosanaksi kiitettävä (K3)

Jäljestämisen korvaava suorittaminen

Jäljestämisen osakokeen korvaamiseksi koirakon on osallistuttava seuraavaan kokeeseen seuraavan palkintosijan saavuttaen:

- 1) Metsästyskoirien jäljestämiskoe (Mejä)
Avoimen luokan ensimmäinen palkinto (Avo1).

Koirakon saavutettua Edellä mainitun koetuloksen, tulee osion jäljestäminen arvosanaksi kiitettävä (K3)

Luoksetulon korvaava suorittaminen

Opiskelija saa hyväksiluettua luoksetulon osuuden tottelevaisuuden näyttökokeesta, mikäli koirakko saavuttaa hirvenhaukkukokeen arvostelukohdan 13) Tottelevaisuus vähintään yhdeksän pistettä tai ajokokeen (Ajok) Arvostelukohdassa 61 vähintään viisi pistettä.

Koirakon suoritettua jommankumman edellä mainituista pisteistä ko. kokeissa, luoksetulon arvosanaksi tulee kiitettävä K3

TOTTELEVAISUUDEN PERUSTEET**LIITE 7**

1. Kurssin tavoitteet, palkkaaminen ja kontakti
  - käydään läpi kurssin aiheet ja tavoitteet
  - keskustelua koirakoiden tämän hetkisestä tasosta; vahvuudet ja kehitettävät asiat
  - keskustellaan koiran palkkaamisesta tottelevaisuussuorituksen aikana; mikä paras palkka omalle koiralle jne.
  - kontakti; mikä ja miten
  - käytännön harjoitukset – kontakti ja siitä palkkaaminen
2. Kontakti + perusasento
  - kerrataan kontakti, osaamisen tarkistaminen
  - perusasento; mitä, missä, miksi, miten
  - käytännön harjoitukset
3. Kontakti + perusasento + istuminen
  - kerrataan kontakti ja perusasento, osaamisen tarkistaminen
  - istuminen; mitä, missä, miksi, miten
  - käytännön harjoitukset
4. Perusasento, istuminen + seuraaminen
  - kerrataan perusasento ja istuminen; osaamisen tarkistaminen
  - seuraaminen; itä, missä, miksi, miten
  - käytännön harjoitukset
5. Seuraaminen + maahanmeno
  - kerrataan seuraaminen, osaamisen tarkistaminen
  - mukaan myös häiriötekijät (henkilöryhmä, toiset koirat)
  - maahanmeno; mitä, missä, miksi, miten
  - käytännön harjoituksia
6. Seuraaminen + maahanmeno + paikallaolo
  - kontaktia ja seuraamista käytännön harjoituksin

- maahanmeno, osaamisen tarkistaminen
- paikallaolo; mitä, missä, miksi, miten
- käytännön harjoituksia

7. Paikallaolo + luoksetulo

- paikallaolo; käytännön harjoituksia koirakon osaamistason mukaan
- luoksetulo; mitä, missä, miksi, miten
- käytännön harjoituksia laumaviettä hyväksikäyttäen, koirakkokohtaisesti, yksilöharjoitus

8. Paikallaolo, luoksetulo + seisominen

- paikallaolo; käytännön harjoituksia
- seisominen; mitä, missä, miksi, miten
- käytännön harjoitukset
- luoksetulo; käytännön harjoitukset

9. Nouto

- noudon alkeet; mitä missä, miksi, miten
- käytännön harjoituksia

10. Jäävät liikkeet

- liikkeestä istuminen, maahanmeno, seisominen; mitä, missä, miksi, miten
- käytännön harjoituksia

11. Kertaustunti

- käydään käytännön harjoitusten avulla läpi kurssilla käytyjä asioita
- koirakkokohtaisesti liikkeitä ja vaatimustasoa muunnellen

12. Tason tarkastus

- kokeenomainen tilanne
- mitataan osaamista kuitenkin koirakkokohtaiset erot huomioiden
- palautepalaveri + jatkon suunnittelu; koirakkokohtaiset ohjeistukset tulevaa tottelevaisuuden jatkokurssia ajatellen

Kurssisuunnitelma on aina suuntaa antava ohjeistus ohjaavalle opettajalle ja opiskelijoille. Tuntien lopullinen sisältö muovautuu ryhmän ja koirakoiden mukaan. Ohjaava opettaja tiedottaa opiskelijoille ennalta, onko kyseessä ryhmä- vai yksilöharjoituksia, missä harjoitukset pidetään ja millaisia välineitä opiskelijat tarvitsevat mukaansa.

Rotu- ja yksilökohtaiset erot huomioidaan. Harjoitukset etenevät aina helpoimmasta mahdollisesta vaativampiin. Suoritukset jaetaan aina osiin. Esimerkkinä maahanmeno ja paikallaolo:

- maahanmenon harjoittelu aloitetaan aina vartaloapuja käyttäen. Ohjaaja vie makupaloja sisältävän käden koiran nenän eteen, josta nyrkki yhä kiinni tuo käden maahan. Usein myös koiran ohjaaminen polven ali auttaa koira löytämään oikean asennon. Heti kun koira on maassa, nyrkki avautuu ja koira saa palkkion. Liikettä toistetaan. Vasta myöhemmin liikkeeseen yhdistetään käskysana. Pikkuhiljaa vartaloapuja vähennetään, kunnes koossa on kokeenomainen maahanmeno-liike. Aikaa tähän on kuitenkin varattava useita viikkoja.
- Paikallaolo pilkotaan myös pieniin osiin. Aluksi koira palkitaan sen pysyessä hetken rauhallisena paikallaan (yleensä helpoin aloittaa koiran istuessa). Käskysana yhdistetään tilanteeseen. Pikkuhiljaa siirrytään koiran vierestä sen eteen, siitä muutaman kerran jälkeen vähän kauemmaksi jne. Häiriöt liitetään mukaan vasta myöhemmin. Aluksi on hyvä olla liinavarmistus, ettei koira pääse oppimaan virheellistä toimintatapaa.
- Maahanmenon ja paikallaolon ollessa kunnossa voimme viimein yhdistää ne ja suorittaa kokeenomaisen liikkeen (paikallaolo tai liikkeestä maahanmeno ja paikallaolo)

Harjoittelutuokiot päätetään aina onnistuneeseen suoritukseen ja positiiviseen vahvistamiseen. Opiskelijat saavat palautetta jokaisesta harjoituskerrasta.